

Representantforslag 117 S

(2012–2013)

fra stortingsrepresentantene Frank Bakke-Jensen, Linda C. Hofstad Helleland, Torbjørn Røe Isaksen, Jan Tore Sanner og Sonja Irene Sjøli

Dokument 8:117 S (2012–2013)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Frank Bakke-Jensen, Linda C. Hofstad Helleland, Torbjørn Røe Isaksen, Jan Tore Sanner og Sonja Irene Sjøli om å gi mennesker utenfor arbeidslivet en ny sjanse

Til Stortinget

Bakgrunn

Alt for mange mennesker står utenfor arbeidslivet. For å gi dem en ny sjanse vil forslagsstillerne ha nye ideer og bedre løsninger i velferdspolitikken.

Svært mange mennesker står i dag helt eller delvis utenfor arbeidslivet. Ifølge Nav er det i dag 309 887 personer med uførepensjon, 165 773 personer mottar arbeidsavklaringspenger, mens sykefraværet ifølge Arbeidsdepartementet tilsvarte 119 446 årsverk i 2011. Over 100 000 mennesker mottok sosialhjelp i fjor. Til sammen utgjorde uførepensjon, arbeidsavklaringspenger og sykepenger godt over en halv million tapte årsverk i 2011, som tilsvarer en andel på 16,8 pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder. Andelen var høyere enn i 2005, og nesten like høy som den var i kriseåret 2009.

Tilsvarende ser man at andelen sysselsatte ikke har kommet opp på samme nivå som før finanskrisen, men har tvert imot fortsatt å falle. Siste tilgjengelige tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at den sesongjusterte sysselsettingsandelen i januar 2013 var på 68,7 pst. av befolkningen i yrkesaktiv alder (15–74 år). Det er lavere enn på noe tidspunkt siden SSB begynte å registrere månedsvise tall i februar 2006, rett etter at Stoltenberg II-regjeringen kom inn i regjeringskontorene. Det er også lavere enn på noe tidspunkt i kriseåret 2009. Sysselsettingsøkningen

har med andre ord ikke holdt tritt med befolkningsøkningen.

Også sammensetningen av dem som faller utenfor arbeidslivet gir grunn til bekymring. Mens andelen eldre mennesker som blir uføre synker, blant annet som følge av innføringen av fleksibel alderspensjon, øker den raskt blant dem under 30 år. I denne aldersgruppen steg antallet uføre med 8,5 pst. i 2011 og 7,9 pst. i 2012. Dette er personer som kunne hatt et langt yrkesliv foran seg, men som blir permanent satt utenfor arbeidslivet. Samtidig viser tall fra SSB at nesten 80 000 funksjonshemmede mennesker står ufrivillig utenfor arbeidslivet.

Man vet også at Norge i årene som kommer vil ha et stort behov for arbeidskraft, spesielt innen helse- og omsorgsykker. Det vil for eksempel mangle rundt 40 000 helsefagarbeidere og 13 000 sykepleiere i 2030, ifølge prognoser fra SSB. Også i andre sektorer vil det være et stort behov for arbeidskraft.

På denne bakgrunn mener forslagsstillerne at det er behov for nye ideer og bedre løsninger på arbeidslivsfeltet. Det er et stort behov for å senke terskelen inn i arbeidslivet for dem som i dag står i utkanten av arbeidslivet. At mange personer faller utenfor, representerer en stor samfunnsøkonomisk kostnad, men først og fremst er det en tragedie for de enkeltindividene det gjelder. De får ikke ta del i det gode fellesskapet de aller fleste opplever på arbeidsplassen med kolleger, samtidig som de bare i begrenset grad får ta del i velstandsutviklingen i samfunnet. Det må også tilrettelegges bedre for dem som i dag arbeider deltid slik at de i større grad kan ha mulighet til å arbeide i større stillingsbrøker.

Behov for endringer

Forslagsstillerne vil særlig understreke behovet for følgende:

Et Nav som fungerer

Kriseoverskriftene etter Nav-reformen som et flertall i Stortinget presset gjennom mot Høyres vilje, er færre, men fortsatt fungerer Nav langt fra godt nok. Restansene er redusert, og flere mennesker får for eksempel individuell plan, men samtidig klarer ikke Nav å løse sitt grunnleggende oppdrag godt nok: å få folk i arbeid. En illustrasjon er de 4 000 menneskene i Oslo hvis periode med arbeidsavklaringspenger snart løper ut. En andel av disse vil få innvilget uføretrygd, men en andel kan også risikere å havne på sosialhjelp. Sistnevnte gruppe er altså ikke regnet som syke nok til å få innvilget uføretrygd, men har allikevel ikke kommet seg videre fra arbeidsavklaringspenger. Forslagsstillerne ønsker et Nav som er mindre byråkratisk, mer tilpasset den enkelte bruker, har færre mål å forholde seg til enn i dag og mer lokal kontroll over virkemidlene. Samtidig må Nav bli langt flinkere til å lære av gode praksiser. Det er i dag et altfor stort skille mellom de gode og de mindre god Nav-kontorene.

En bedre attføringssektor

Et av de viktigste verktøyene man har for å hjelpe mennesker tilbake til arbeidslivet, er en velfungerende attføringssektor. I dag fungerer ikke sektoren godt nok, med lange ventetider, manglende oversikt over resultatene og stor usikkerhet i sektoren. Ventetiden på arbeidsrettede tiltak for personer med nedsatt arbeidsevne økte med om lag 40 dager til om lag 250 dager fra 1. tertial 2011 til 1. tertial 2012, og ventetiden var økende også senere i 2012. Det er også svært vanskelig å få overordnede tall fra Arbeidsdepartementet som viser hvor stor andel av tiltaksdeltakere som er i arbeid, som er under utdanning, som er blitt uføre, også videre i perioden etter at de har gått ut av tiltakene. Samtidig vet man at det er stor usikkerhet i sektoren etter fremleggelsen av Brofoss-utvalgets NOU 2012:6 om Arbeidsrettede tiltak og regjeringens manglende oppfølging av denne. Forslagsstillerne viser for øvrig til forslag i Innst. 15 S (2012–2013) om behovet for forenkling av arbeidsmarkeds-tiltak og oppfølging av Brofoss-utvalgets NOU.

Slippe alle gode krefter til

I tillegg til Nav og attføringssektoren kan også andre aktører spille en viktig rolle når det gjelder å få mennesker tilbake i arbeidslivet. Derfor bør det legges til rette for både ideelle foreninger og for private, sosiale entreprenører som vil delta i dette arbeidet. Forslagsstillerne viser til at slike aktører kan være av særlig betydning for de mange som faller ut av arbeidsmarkedet som følge av psykiske helseutfordringer. For eksempel har Fontenehusenes modell med overgangsarbeid fått gode offentlige evalueringer. Forslagsstillerne mener at slike modeller må støttes.

Velferd som virker

Brochmann-utvalget pekte i NOU 2011:7 Velferd og migrasjon: Den norske modellens framtid, på at effektiv gjennomsnittsskatt ved overgang fra trygd til fulltidsjobb for mange kan ligge på rundt 90 pst. I enkelte tilfeller kan det også bli slik at noen på kort sikt kan tape økonomisk på å gå over til arbeid. Forslagsstillerne mener derfor det vil være formålstjenlig å utrede om man kan gjøre det mer lønnsomt å gå fra trygd til arbeid, for eksempel ved å innføre et tidsbegrenset arbeidsskattefradrag.

Redusere økningen i antallet unge uføre

De siste årene har antallet unge uføre økt kraftig, med en økning i antallet uføre under 30 år på henholdsvis 8,5 og 7,9 pst. i 2011 og 2012. Selv om andelen av årskullene i den yngste aldersgruppen som blir ufør fortsatt er liten, er det grunn til bekymring over at flere faller ut av arbeidslivet i ung alder. Som Arbeidsdepartementet skrev i forslaget til ny uføreforform, Prop. 130 L (2010–2011):

«Antallet nye unge uførepensjonister har imidlertid økt, særlig blant de aller yngste under 20 år. I perioden 2001 til 2010 økte antall unge uførepensjonister i aldersgruppen 18–24 år med nær 50 pst.. (...) Selv om andelen uførepensjonister under 30 år er lav, er den sterke veksten i senere år bekymringsfull».

Forslagsstillerne deler denne bekymringen, særlig tatt i betraktning av utviklingen siden uføreproposisjonen ble levert til Stortinget i første halvdel av 2011. Forslagsstillerne mener derfor det er behov for en helhetlig tilnærming til problemstillingen, og viser i denne forbindelse til Dokument 8:52 S (2012–2013) Representantforslag om tiltak for å forhindre at unge faller permanent utenfor arbeidslivet.

Styrke arbeidslinjen

For forlagsstillerne er det selvsagt at de som er for syke til å arbeide skal ha en anstendig og forutsigbar inntektssikringsordning uten å måtte skamme seg over det. Men det er også et sentralt prinsipp at alle som kan bidra, skal bidra, heller enn å være passive mottakere av støtteordninger. Ytelser som for eksempel sosialhjelp skal ikke være et alternativ til arbeid eller utdanning, særlig ikke for unge mennesker, men være en siste, midlertidig nødløsning dersom man ikke har noen annen måte å forsørge seg på. Derfor mener forlagsstillerne det er avgjørende at det stilles klarere krav til mottakere av slike ytelser, og viser i denne forbindelse til Dokument 8:119 S (2011–2012), jf. Innst. 54 S (2012–2013).

Et åpent arbeidsliv

Inkludering av flest mulig mennesker i arbeidslivet forutsetter et åpent arbeidsliv som er villig til å ta

imot flest mulige. Både offentlige og private arbeidsgivere bør være bevisste på å gi funksjonshemmede, innvandrere, ungdom og andre grupper av personer en mulighet til å prøve seg i arbeidslivet, og forslagsstillerne vil særlig peke på tiltak som Telenor Open Mind og Næringslivets Hovedorganisasjons prosjekt «Ringer i vannet» som gode eksempler på hva arbeidsgivere kan gjøre for å inkludere arbeidstakere som står på utkanten av arbeidslivet. Forslagsstillerne mener det er avgjørende at arbeidsgiverne vet at oppfølgingsansvaret for brukerne ligger hos Nav eller hos en attføringsbedrift, og at tilretteleggingstilskuddene er enkle og ubyråkratiske. Tilliten mellom Nav og arbeidsgiverne er helt avgjørende.

Hvis flere mennesker skal få en sjanse til heltids- eller deltidsarbeid, må arbeidslivet også være mer åpent og terskelen inn i arbeidslivet være lavere enn i dag.

Forslag

På denne bakgrunn fremmer forslagsstillerne følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen gå igjennom målstyringsregelverket i Nav, med sikte på å etablere færre og tydeligere mål som bygger opp under intensjonen om at flere mennesker skal delta i arbeidslivet.
2. Stortinget ber regjeringen etablere metodeverktøy for effektmåling av arbeidsmarkedstiltak. Effektmålingen bør inneholde informasjon om overføring til ordinært arbeid etter avsluttet tiltak, samt hvorvidt en tidligere tiltaksdeltager forblir i arbeid etter henholdsvis tre og fem år.
3. Stortinget ber regjeringen iverksette klarere krav til leverandørene av attførings tjenester, herunder en vurdering av hvordan bedrifter som ikke leverer tilfredsstillende resultater, skal følges opp.
4. Stortinget ber regjeringen styrke satsingen på lese- og skriveopplæring i regi av Nav og i tiltaksapparatet.
5. Stortinget ber regjeringen legge fram en sak om å sikre at alle gode krefter tas i bruk for å gi unge mennesker en mulighet til å delta i arbeidslivet. Ordningen bør legges opp langs følgende linjer:
 - Nav utarbeider en liste over godkjente tilretteleggere i offentlig, privat og ideell sektor.
 - Det utarbeides et system hvor de som formidler Nav-brukere inn i arbeid, mottar et honorar. Tilskuddsordningen bør utformes slik at virksomheten belønnes dersom vedkommende er i arbeid etter henholdsvis tre år og fem år.
6. Stortinget ber regjeringen legge fram en sak om hvordan sosiale entreprenører i større grad kan benyttes som leverandører til det offentlige.
7. Stortinget ber regjeringen utrede et tidsbegrenset arbeidsskattefradrag ved overgang fra trygd til arbeid.
8. Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan med tiltak for å stanse veksten i antallet unge uføre.
9. Stortinget ber regjeringen legge fram en sak med gjennomgang av alle ytelser til unge på sosialhjelp, herunder individstønning og bostøtte til unge mennesker som bor hos sine foreldre eller foresatte, for å sikre at ordningene oppmuntrer til arbeid eller utdanning.
10. Stortinget ber regjeringen fremme en sak om gjennomgang av alle lønnstilskuddsordningene, herunder tidsbestemt lønnstilskudd (TULT), for å sikre at disse i større grad brukes for å sikre at personer med nedsatt arbeidsevne kan være helt eller delvis i arbeid.
11. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en forenklet og forsterket ordning for tilretteleggingstilskudd for funksjonshemmede.

29. april 2013

